
FILOZOFIJE O INTERPRETACIJI

DANIEL WINFREE PAPUGA □ Ringve Museum, Norveška

Kultura je na ulici slobodna, rekao je antropolog Paul Bohannon. Danas se baš svatko na novi način služi terminima koji su nekad imali specifično značenje u akademskoj raspravi i pridaje im *novo* značenje. Nasuprot tome, mnoge *obične* riječi dobivaju posebno značenje u stručnom kontekstu. Jedna od njih je *interpretacija*. Svi znamo što ta riječ znači, ali je na kraju upotrebljavamo tako da najprije znači jedno, a zatim nešto drugo.

Interpretacija je već dugo glavni pojam na sjevernoameričkome baštinskom području, ali su se donedavno njome vrlo malo služili u drugim dijelovima svijeta.

Collins English Dictionary interpretaciju definira ovako:

1. čin ili proces tumačenja ili objašnjavanja, rasvjetljavanje,
2. rezultat tumačenja; objašnjenje,
3. jedinstveno viđenje umjetničkog djela, posebno način na koji ga izražavaju pojedini umjetnici specifičnog stila,
4. tumačenje, primjerice okoliša, povijesnog lokaliteta itd., popraćeno upotrebom izvornih predmeta, osobnih iskustava, vizualnoga izložbenog materijala itd.,
5. (filozofija/logika) dodjeljivanje značenja terminima strogo formalnog sustava, specificiranjem stupnjeva za varijable, oznaka za pojedine konstante itd.; funkcija iz formalnog jezika za takve elemente mogućeg svijeta.

Dean u svojoj knjizi *Muzejska izložba (Museum exhibition)* objašnjava da je "interpretacija čin ili proces tumačenja ili razjašnjavanja, prevođenja ili predstavljanja osobnoga shvaćanja u vezi s nekom temom ili predmetom" (Dean, 1994:6).

Međutim, drugi autori smatraju da su tumačenje i podučavanje sinonimi. Primjerice, Alexander & Alexander pišu da je "muzejska interpretacija (ili edukacija) svojevrsni višeslojni proces namjernih i nehotičnih tematskih poruka muzeja upućenih publici" (Alexander & Alexander, 2007:258).

Ranih 1950-ih United States National Park Service usvojio je ovaj moto: *putem interpretacije - razumijevanje; putem razumijevanja - priznavanje vrijednosti; putem priznavanja vrijednosti - zaštita*.

Uprava Park Servicea angažirala je povjesničara Freemana Tildena da prouči kako se to novo fokusiranje na interpretaciju primjenjuje te da o toj temi napiše tekst. To je rezultiralo objavljivanjem knjige *Tumačenje naše baštine (Interpreting Our Heritage)* 1957. g.

Tilden u svojoj knjizi nudi dvije definicije tumačenja. Prva se odnosi na osobnu uporabu i glasi ovako: "Tumačenje je otkrivanje opsežnije istine koja je u pozadini svakoga navođenja činjenica."

Druga se definicija odnosi na kontakt između muzejskog pedagoga i publike. Tilden piše da "pri tumačenju valja iskoristiti običnu znatiželju radi obogaćivanja ljudskog uma i duha".

Tilden inzistira na tome da tumačenje nije davanje obavijesti ni podučavanje. Ono je poticaj. Tvrdi da ono može biti i sredstvo kojim se posjetitelji navode na to da samostalno razmišljaju, tj. da budu aktivni učenici. Takav poticaj najprije mora nadahnuti posjetitelja "da poželi sam otkrivati stvari, a zatim da shvati i razumije stvari koje gleda..." (Tilden, 1967:33). Rezultat je, prema Tildenu, to da će tumač koji kreira cjelinu otklanjajući sve zbunjujuće nebitne detalje i kreće se ravno prema savršenstvu svoje priče ustanoviti da njegovi slušatelji idu zajedno s njim - da su postali suputnici koji zajedno marširaju. Na nekoj određenoj točki njegova će priča ujedno postati i njihovom pričom" (Tilden, 1967:31).

Prema Tildenu mišljenju, jedan od načina na koje tumač ohrabruje razumijevanje jest primjena holističkog opisa. Tako tumač pomaže otkrivanju veza među pojavama. Cilj je da se posjetiteljima daju cijele slike, umjesto zbirke činjenica i brojki. On naglašava da je to *neka* cjelina, a ne *određena* cjelina, jer mogu postojati mnoge različite priče koje se mogu sastaviti o bilo kojem pojedinom predmetu, lokalitetu ili događaju. "Mnogo je bolje da posjetitelj (...) ode s jednom ili više potpunih slika u svojem umu, nego s mješavinom informacija koja ga ostavlja u dvojbi o srži toga mjesta, pa čak i u dvojbi o razlogu zašto je to područje zapravo zaštićeno" (Tilden, 1967:41).

Suptilne sugestije u navođenju posjetitelja na angažman u danoj situaciji često funkcioniraju bolje od izravnih izjava. Tilden se poslužio primjerom konobara u seoskome hotelskom restoranu, koji, umjesto da izravno nudi jela gostima, dolazi s frazama poput ove: "Iz kuhinje miriše na čudesnu kašu, bit će da je na štednjaku. Baš mi je drago što ću je probati čim uhvatim priliku." Hotelski bi gost mogao doći na pomisao da naruči tu ukusnu kašu, a na isti bi se način posjetitelje muzeja moglo navesti da prihvate ideje koje im predstavlja tumač.

Dakle, za Tildena je tumačenje oblik kulturološke akcije. Njegov cilj mora biti promjena načina na koji posjetitelji misle i postupaju.

Tumačenje kulture

Drugi autor o kojemu ću govoriti jest Clifford Geertz. Objavio je brojne radove koji imaju bitan utjecaj na akademski život, među ostalima rad *Tumačenje kultura* (*The Interpretation of Cultures*). U svojim radovima Geertz se fokusirao na to kako grupe ljudi uče i kako se izražavaju, umjesto na to kako mi kao pedagozi, istraživači ili tumači možemo s njima komunicirati. On kaže: "Čovjek je životinja zarobljena u mrežama važnosti koje je sama isplela, smatram da su te mreže kultura, pa prema tome, analiza kulture ne smije biti eksperimentalna znanost u potrazi za zakonom već interpretativna znanost u potrazi za značenjem" (Geertz, 1973:5).

Jedan od najpoznatijih Geertzovih primjera jest *mig oka*. Prema Geertzu (i Robertu Ryleu, od kojega je posudio taj primjer), mig može imati različita značenja, ovisno o situaciji. Ako vam trun prašine upadne u oko, treptaj će biti automatski refleks. No tada vas netko vidi i namigne vam s tajnim suosjećanjem. Nakon toga sljedeći promatrač osjeti da je to vesela situacija u kojoj svi oko njega namiguju, i reagira prenatlaženim klaunskim namigivanjem. Sva tri miga dijele isti fizički pokret, ali imaju različite simbolične poruke. Kako možemo protumačiti koja je poruka u vezi s kojim migom?

Geertz tvrdi da je tumačenje kulture u vezi sa sustavom simbola što ga ljudi nauče tijekom prihvaćanja kulture - putem procesa odrastanja u određenim kontekstima i situacijama. Ljudi uče kako ocijeniti šale, umjetnost ili druge oblike komunikacije putem iskustva u aktivnim kontekstima. Geertz piše da "umjetnik s razumijevanjem radi sa sposobnostima svoje publike - sposobnostima za gledanje, slušanje ili dodir, katkad i za okus ili miris. Bez obzira na to što su te sposobnosti prirodene... one se dovode u stvarno postojanje putem iskustva življenja u okruženju određenih vrsta stvari koje se gleda i sluša, kojima se rukuje, o kojima se razmišlja, s kojima se bori i na koje se reagira" (Geertz, 1983:118).

Jesmo li mi kao neupućeni promatrači sposobni protumačiti poruke u vezi sa specifičnim kulturološkim izrazima? Geertz kaže da je "naša dvostruka zadaća otkriti konceptualne strukture koje oblikuju postupke naših subjekata, otkriti ono "rečeno" u raspravi u društvu te izgraditi sustav analize u čijem će se sklopu to što je u spomenutim strukturama generičko (...) izdvojiti nasuprot drugim odrednicama ljudskog ponašanja" (Geertz, 1973:27).

Geertz vjeruje da se kultura dijeli među grupama ljudi, jednako kao i jezik. Izražavanje kulture je javno i oni koji nauče prikladne kulturološke vještine mogu ga promatrati. Ako se nešto - poput umjetnosti - smatra važnim, ljudi pronalaze načine da o tome međusobno porazgovaraju: "Neki predmet koji je za nas prepun značenja ne može se ostaviti da samo tako stoji zavijen u čistu simboliku. Stoga ga opisujemo, analiziramo, uspoređujemo, prosuđujemo, klasificiramo; stvaramo teorije o kreativnosti, obliku, opažanju; prikazujemo umjetnost kao neki jezik, strukturu, sustav, čin, simbol, model osjećaja ..." (Geertz, 1983:95).

Sustavi simbola su kao mape - ili možda kao pravila za neku igru. Mogu biti "modeli" nečega, dajući opis onoga što gledamo pred sobom. Mogu biti i "modeli" za nešto što činimo i za način kako to činimo. Prema Geertzu, sustavi simbola te vrste upleteni su u strukturiranje života svakog čovjeka. Religija, umjetnost, politika, čak i "zdravi razum", mogu prizvati načine postojanja koji ljudima omogućuju razumijevanje univerzuma, ali i osiguravaju modele za djelovanje unutar kulturoloških sfera. Ulazimo u te sustave i izlazimo iz njih na isti način na koji oko sebe primjećujemo migove. Neki od tih migova su važni, a neki nisu.

Geertz smatra kako je istraživačeva zadaća da upotrijebi "sažeti opis" u tumačenju tijekom društvenih rasprava, s ciljem da se to što je zapravo rečeno prenese određenim migom, šala ili umjetnička situacija. Sažeti opis ilustrira kontekste u kojima se pojavljuju kulturalni izrazi, uključujući i razlike uvjerenja.

To bi mogla dobro ilustrirati priča o slijepcima i slonu, u kojoj se svaki pojedini slijepac služi raspoloživim osjetima ispitujući tu čudnu životinju. Njihovi su opisi različiti, kažu da je slon sličan konopu, zidu, stablu, listu, koplju ili zmiji. Raspravljaju o tome što je zapravo slon i ne mogu se složiti. Kao neupućeni promatrači možemo vidjeti da je svaki od njih do određenog stupnja u pravu. No svaki je od njih i u krivu jer tvrde da je slon upravo taj pojedini oblik na koji su se usredotočili. Problem je u uskoći parametara svakoga od njihovih nastojanja te u ograničenju sredstava ispitivanja vrstom podataka koje slijepci mogu opaziti. To je istodobno fizički i društveni problem. U fizičkom svijetu slijepce ograničava nedostatak vida, a u svijetu ideja ograničava ih nedostatak suradnje. Možemo li primijeniti sažeti opis i razjasniti kako nastaju takve situacije?

Geertz kaže: "Napokon, ne moramo se baviti samo kipovima (ili slikama, ili pjesmama) već i činiteljima zbog kojih se te stvari čine važnima (...) ljudima koji ih stvaraju ili ih posjeduju, a ti su činitelji različiti kao i sam život" (Geertz 1983:119). Rezultat je: "Ne treba odgovarati na vlastita dubokoumna pitanja, nego si učiniti dostupnima odgovore koje su dali drugi ljudi, te ih tako obuhvatiti prolaznom zabilježskom onoga što je neki čovjek rekao" (Geertz 1973:30).

sl.1. Ilustracija / illustration:
Slijepci i slon / The blind men and the elephant
(Stebbins & Coolidge 1909:89)

Zaključak

Geertz i Tilden vjeruju da ljudi grade značenje putem podjele kulturalnih izraza. Stručnjaci i institucije upleteni su u taj proces - svim srcem u Tildenovu primjeru, malo manje u Geertzovu.

Ta dva autora imaju mnogo zajedničkih značajki s "konstruktivističkim" pedagoškim filozofijama nedavnih desetljeća, po tome što su usredotočeni na subjektivno značenje povezano sa zajednicama i pojedincima, umjesto na apsolutnu istinu ili znanje na nekoj glavnoj ljestvici. To ih smješta u samo središte vrijednosti što ih promiču krugovi muzejske pedagogije i neformalnog učenja. Međutim, i Geertz i Tilden objavljivali su davno prije nego što je rad o konstruktivizmu Jeana Piageta postao poznat među muzejskim pedagozima. Dakle, njihove misli o interpretaciji teku usporedno, ali ne uvijek i zajedno s mislima autora teorije učenja.

Geertz i Tilden imaju mnogo zajedničkoga i s povjesničarem Zygmuntom Baumanom, koji je 1987. napisao knjigu *Zakonodavci i tumači (Legislators and Interpreters)*. Prema Baumanu, zakonodavci su ti koji određuju pravila i donose odluke o tome tko može sudjelovati u raspravi, kako će se rješavati sporovi te kako će društveni svijet općenito biti uređen. Bauman uspoređuje ulogu zakonodavca s ulogom tumača, koja se "sastoji od prevođenja izjava danih unutar tradicije utemeljene u jednoj zajednici, tako da ih je moguće razumjeti unutar sustava znanja utemeljenoga na drugoj tradiciji" (Bauman, 1987:5). Tumač svoje opise ne sastavlja na temelju propisa, već na temelju dane situacije, dopuštajući publici da sama odluči što je istinito i lažno, ispravno i pogrešno. Siguran sam da bi se Geertz i Tilden svim srcem složili s tim da muzeji trebaju biti usredotočeni više na tumačenje nego na zakonodavstvo, što opravdava i naziv ove konferencije - kojoj strani u podjeli zakonodavac - tumač pripada "kvalitativni kriterij"?

Provjera naših misli o interpretaciji u muzejima može biti važna u određivanju uloge muzeja u modernom društvu. Ako moramo pronaći "nove odgovore" na "stara pitanja", moglo bi biti korisno pominje proučiti radove autora iz prošlosti - i vidjeti koliko je starih pitanja ostalo važno za naš rad u sadašnjosti.

LITERATURA

1. Alexander, M., & Alexander, E. P. (2007.). *Museums In Motion: An Introduction To The History And Functions Of Museums*. Rowman Altamira.
2. Bauman, Zygmunt (1987.). *Legislators and interpreters*. Cambridge: Polity Press.
3. Collins English Dictionary (2003.). Harper Collins Publishers.
4. Dean, D. (1996.). *Museum exhibition: theory and practice*. Routledge.
5. Geertz, C. (1973.). *The interpretation of cultures: selected essays*. Basic Books.
6. Geertz, C. (1983.). *Local knowledge: further essays in interpretive anthropology*. Basic Books.
7. Stebbins, C. M., & Coolidge, M. H. (1909.). *Golden Treasury Readers: Primer*. American Book Co.
8. Tilden, F. (1967.). *Interpreting our heritage*. Second edition. University of North Carolina Press.

Napomena: Rad *Filozofije o interpretaciji* autora Daniela Winfree Papuga predstavljen je na godišnjoj konferenciji ICOM-CECA-e u Zagrebu, u rujnu 2011.

Prijevod s engleskoga: Vesna Bujan

PHILOSOPHIES OF INTERPRETATION

"Interpretation" has long been a major concept in the North American heritage field, but has until recently been little used in other areas of the world. This paper will analyse how "interpretation" could be relevant to a larger museum education community by comparing the work of two authors: Freeman Tilden & Clifford Geertz.

In his book "Interpreting Our Heritage" from 1957, Tilden offers concepts of interpretation and practical suggestions for education tied to both natural and cultural heritage. Geertz, on the other hand, suggests methods for "the interpretation of culture" with a basis in hermeneutic philosophy. What do these two authors have in common, and how could they be related to the conference theme "Old Questions, New Answers: Quality Criteria For Museum Education"?